

Praktinis rašinių aptarimas

Probleminio klausimo svarstymas, remiantis pateiktu tekstu

- **Probleminio klausimo svarstymas, remiantis pateiktu tekstu**, – tai rašinys, kuriame, atsižvelgiant į pateikto teksto tematiką ir keliamas problemas, svarstoma įvairiomis susijusiomis (moralės, istorijos, visuomeninio gyvenimo, politikos, meno) temomis, kritiškai žvelgiama į tikrovės reiškinius.
- Tai rašinys, kuriame svarstoma, mąstoma nuosekliai dėstant mintis, argumentuojant, vertinant, ginčijantis, darant išvadas.
- Iškelto probleminio klausimo svarstymas – tai ne tiek tiesioginis atsakymas į pateiktą probleminį klausimą, kiek **iškeltos problemos analizavimas – įvairių jos aspektų apžvalga ir skirtingų sprendimų įvertinimas.**

Probleminio klausimo svarstymas, remiantis pateiktu tekstu

- DLKŽ: **Problema** – teorinis arba praktinis uždavinys, reikalingas tyrimo, sprendimo.
- LKŽ: **Problema** – sudėtingas teorinis ar praktinis klausimas, reikalingas sprendimo, studijavimo, tyrimo.
- EDŽ: **Problema** – 1) pažinimo procese kilęs objektyvus klausimas, kurio sprendimas turi esminę reikšmę pažinimo pažangai; 2) sąmonėje kilęs prieštaravimas, kurį individas turi išspręsti.
- VLE: **Problemà** (gr. *problēma* < užduotis, klausimas) – teorinis ar praktinis klausimas, reikalingas sprendimo.

Problema – tarsi uždavinys, kurį reikia spręsti.

Problema susijusi su trūkumo, stygiaus, stokos pojūčiu ir noru ar poreikiu tą stoką panaikinti.

Apie stoką

Taip pat norėčiau atkreipti dėmesį į skirtumą tarp pažinimo džiaugsmo ir žinojimo džiaugsmo. Mes galėtume iš karto viską žinoti. Turėtume žinojimo pilnatvę ir galėtume ją džiaugtis. Bet kai iš pradžių žinojimo stokojame ir jo siekiame, patiriame dvi pilnatves. Pirmiausia patiriame pažinimo proceso džiaugsmą, o vėliau, kai pažinimą įgyjame, jau turime ir žinojimo džiaugsmą.

Probleminio klausimo svarstymo rašinio, remiantis pateiktu tekstu, reikalavimai:

- **Intencija:** apžvelgti ir įvertinti.
- **Tikslas:** apžvelgti įvairius problemos aspektus ir subjektyviai įvertinti skirtingus sprendimus.
- **Komunikavimo situacija:** iš dalies oficiali.
- **Turinys:** svarstomas iškeltas probleminis klausimas: remiantis pateiktu tekstu, asmenine, o ypač kultūrine patirtimi, įvairiais aspektais analizuojama problema, ieškoma skirtingų sprendimų.
- **Struktūra trinarė:** įžanga, dėstymas (kelių pastraipų), apibendrinimas.
- **Raiška:** formali publicistinio stiliaus raiška: dalykiškumas, aiškumas, tikslumas derinamas su vaizdingumu, individualumu. Taisyklinga gramatika, rašyba, skyryba, tipinės siejimo priemonės, dalykinė ir ekspresyvioji leksika ir sintaksė.

Probleminio klausimo svarstymo rašinių vertinimo kriterijai:

- **temos ir problemos supratimas** (ar temos ir problemos analizė ir vertinimas susietas su platesniu kultūriniu, literatūriniu, istoriniu ar socialiniu kontekstu; ar motyvuotai išskirti ir susieti aspektai);
- **argumentavimas, rėmimasis pateiktu tekstu ir kultūrine patirtimi** (ar argumentuojant tikslingai ir tinkamai remiamasi kultūrine patirtimi ir pateiktu tekstu, ar polemizuojama, t. y. diskutuojama, ginčijamasi);
- **rašinio struktūra ir rišlumas** (ar pasirinkta tinkama struktūra, ar svarstymas plėtojamas kryptingai, ar įžanga motyvuota, ar dėstymas tinkamai apibendrinamas, ar baigiamosios išvados pagrįstos);
- **kalbos taisyklingumas ir teksto raiška** (ar taisyklinga gramatika ir leksika, rašyba, skyryba, ar tinkama teksto raiška).

Kokios strategijos padės parašyti probleminio klausimo svarstymo rašinį?

- **Atidusis skaitymas:** Kas ir kaip pasakoja / kalba? Apie ką pasakoja / kalba? Kas tekste veikia / patiria, išgyvena? Kokie teksto veikėjai / lyrinis subjektas? Kokios jų / jo vertybės? Kur ir kada vyksta veiksmas / lyrinis vyksmas? Kas vyksta tekste? Kas svarbiausia pasakoma?
- **Teksto analizė:** Apie ką kalbama? Kokia situacija vaizduojama / atskleidžiama tekste? Kas ir kaip kalba? Kaip elgiasi ar jaučiasi veikėjai / lyrinis subjektas? Kokie motyvai tekste kartojasi? Koks teksto kontekstas (biblinis, istorinis, socialinis, psichologinis ar kt.)? Kokia vaizduojama erdvė ir laikas? Kokia teksto struktūra? Kokios meninės raiškos priemonės, stilistinės figūros? Kokia prasmė atsiveria skaitant tekstą?

Kokios strategijos padės parašyti probleminio klausimo svarstymo rašinį?

- **Užduoties klausimo suvokimas:** Ko klausiama? Kokia problema keliamą užduotyje?
- **Tekste keliamos problemos analizė:** Kokia probleminė situacija pateikiama tekste? Ko trokšta, ką kritikuoja teksto autorius ar subjektas?
- **Probleminio užduoties klausimo sąsaja su pateiktu tekstu:** Kaip užduotyje pateiktas probleminis klausimas susijęs su pateiktu tekstu? Ar apie teksto problemą galima kalbėti, vartojant užduoties problemos sąvokas? Ar pateiktas tekstas yra pretekstas toliau samprotauti, ar argumentavimui reikalinga medžiaga?

Kokios strategijos padės parašyti probleminio klausimo svarstymo rašinį?

- **Problemos sprendimo aspektų išskyrimas:** Kokius skirtingus aspektus, t. y. požiūrius, perspektyvas, į problemą galima išskirti? Kokiais argumentais, asmenine ir kultūrine patirtimi išskirtus aspektus galima pagrįsti?
- **Teiginio ir patvirtinimo struktūra:** Kokius teiginius – dalinius atsakymus į klausimus galiu užrašyti? Kaip juos patvirtinsiu remdamasis asmenine, socialine ir kultūrine patirtimi? Ar pasirinkti pavyzdžiai bus aiškūs, įtikinami, patikimi, ar parems teiginį?
- **Kritiškas probleminio klausimo vertinimas:** Ar galiu ginčytis, t. y. polemizuoti, su keliama problema, teksto idėjomis?
- **Kultūriniai pavyzdžiai:** Ar yra kitų panašias situacijas, problemas vaizduojančių kultūrinių pavyzdžių (spektaklių, dailės, kino, literatūros, istorijos ir kt.)?
- **Asmeninis pavyzdys:** Ar yra tekę susidurti su panašiomis probleminėmis situacijomis? Ką jos padėjo suprasti? Ar galiu jomis remtis, ar jos padės labiau suprasti problemą ir ją nagrinėti?

Veiksmų planas

1. Apmąstau pateiktą probleminį klausimą.
2. Atidžiai skaitau ir suvokiu pateiktą tekstą.
3. Ieškau probleminio klausimo ir pateikto teksto ryšių.
4. Išskiriu aspektus ir suformuluoju teiginius.
5. Numatau, kaip juos argumentuosiu.
6. Apmąstau kontekstus (istorinį, biografinį, kultūrinį ar kt.).
7. Suformuluoju pagrindinę mintį.
8. Įžanginėje pastraipoje pristatau ir paaiškinu su problema susijusias sąvokas, išskiriu problemą, apibrėžiu pagrindinę mintį, dėstomosiose pastraipose užrašau teiginius, jų plėtotę, argumentus ir dalinę išvadą, apibendrinamojoje pastraipoje pakartoju pagrindinę mintį ir apibendrinu tai, ką pasakiau rašinyje.
9. Atidžiai skaitau juodraštį, tikrinu, redaguoju rašinį – tobulinu turinį, struktūrą ir raišką.
10. Rašau galutinį variantą.

Teksto interpretacija

- **Teksto interpretacija** – teksto analize pagrįstas literatūros kūrinio ar jo ištraukos aptarimas, aiškinimas, kurio tikslas – atskleisti savitą teksto prasmę.
- Teksto interpretacija siekiama išryškinti kūrinio (jo ištraukos) struktūros, turinio, raiškos, žanro, idėjų ir konteksto (biografinio, kultūros, literatūros, istorinio ar kt.) specifiškumą.
- Tai rašinys, kuriame analizuojami tekste vaizduojamo pasaulio elementai ir, susidarius savo nuomonei, argumentuojant tekstu, aiškinama jų reikšmė.

Teksto interpretacija

- DLKŽ: **Interpretacija** – 1. prasmės aiškinimas.
- LKŽ: **Interpretacija** – aiškinimas.
- LTŽ: Teksto interpretacija – rašinys, kurio tikslas – paaiškinti kokio nors teksto, dažniausiai literatūrinio, prasmę ar jį įvertinti analizuojant teksto semantinius bei stilistinius bruožus. Tai rašymo užduotis, integruotai ugdanti rašymo ir teksto analizės gebėjimus. Dažniausiai teksto interpretacija yra mišraus tipo tekstas, turintis aiškinimo ir argumentavimo elementų.
- *DI*: **Teksto interpretacija** – tai procesas, kurio metu skaitytojas analizuoja ir supranta teksto reikšmę, prasmę bei gilesnes idėjas, kurias autorius siekia perteikti. Tai apima ne tik tiesioginių žodžių prasmės suvokimą, bet ir subtekstą*, stilistinius elementus, emocijas bei kultūrinius, istorinius ar socialinius kontekstus, turinčius įtakos teksto prasmei.

*Priešdėlis **sub-** reiškia buvimą šalia ko nors ar po kuo nors, pavaldumą, prastumą (*Mokyklinis tarptautinių žodžių žodynas*, 2010).

Teksto interpretacijos rašinio reikalavimai:

- **Intencija:** analizuoti ir interpretuoti.
- **Tikslas:** išanalizuoti tekstą ir atskleisti jo prasmę ar tam tikrą prasmės aspektą.
- **Komunikavimo situacija:** oficiali.
- **Turinys:** analizuojant ir interpretuojant tekstą, aptariama struktūra, temos, problemos, idėjos, pasakotojas / lyrinis subjektas, veikėjų charakteriai, poelgiai / lyrinio subjekto būseną, vertybės, veiksmas / lyrinis vyksmas, erdvė, laikas, raiška, pasakojimo perspektyva / kalbėjimo situacija, retorinės figūros, meninės raiškos priemonės. Pasirenkami tik svarbiausieji, aktualiausi, teksto savitumui ar pasirinktam interpretaciniam aspektui atskleisti reikalingi teksto komponentai. Remiamasi kontekstais (biografiniu, kultūros, literatūros, istoriniu ar kt.).
- **Struktūra trinarė:** įžanga, dėstymas (kelių pastraipų), apibendrinimas.
- **Raiška:** mokslinis stilius su publicistinio stiliaus elementais: dalykiškumas, aiškumas, tikslumas. Taisyklinga gramatika, rašyba, skyryba, terminai, tipinės siejimo priemonės.

Teksto interpretacijos rašinių vertinimo kriterijai:

- **teksto suvokimas, rėmimasis kontekstais** (ar suprasta analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja, ar jos apibendrinamos ir vertinamos platesniame kontekste (kultūriniam, literatūriniam, istoriniam ar autorių biografiniame));
- **teksto analizė, interpretavimas** (ar teksto interpretacija išsami, pagrįsta ne tik turinio analize, bet ir dėmesiu raiškai, ar tinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos);
- **teksto struktūra ir rišlumas** (ar pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: ar analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas, baigiamosios išvados pagrįstos);
- **kalbos taisyklingumas ir teksto raiška** (ar taisyklinga gramatika ir leksika, rašyba, skyryba, ar tinkama teksto raiška).

Kokios strategijos padės parašyti teksto interpretacijos rašinį?

- **Atidusis skaitymas:** Kokia teksto kompozicija? Koks pasakojimo tipas? Kas ir kaip tekste pasakoja / kalba? Apie ką pasakoja / kalba? Kas veikia tekste? Kokie yra veikėjai? Kokios jų vertybės? Kur ir kada vyksta veiksmas / vyksmas? Kas vyksta tekste? Gal yra kokių pasikartojimų, išskirtinių teksto elementų? Kas svarbiausia pasakoma?
- **Teksto analizė:** Apie ką kalbama? Kokia situacija aprašoma tekste? Kas ir kaip kalba? Kaip elgiasi ar jaučiasi veikėjai, pasakotojas / lyrinis subjektas? Kokie motyvai kartojasi tekste? Koks teksto kontekstas (biblinis, istorinis, socialinis, psichologinis ar kt.)? Kokia vaizduojama erdvė ir laikas? Kokia teksto struktūra? Kokios meninės raiškos priemonės, stilistinės figūros? Kokia prasmė atsiveria skaitant tekstą?
- **Teksto konteksto tyrimas:** Kokia teksto aplinka? Ką teksto požymiai – antraštė (ir poraštė, epigrafas), parašymo data, struktūra, žanras, raiška – pasako apie kontekstą? Kokie teksto ryšiai su literatūros rūšimi, kultūros epocha, kūrėjo asmenybe ir biografija, istorinėmis ir kultūrinėmis aplinkybėmis, visuomeniniais reiškiniiais, epochos pasaulėžiūra?

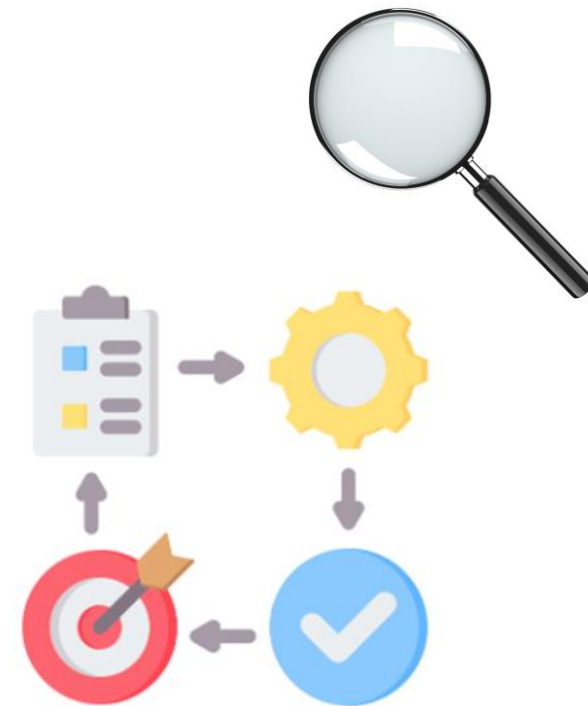
Kokios strategijos padės parašyti teksto interpretaciją rašini?

- **Pasaulio modelio stebėjimas:** Koks yra laikas – istorinis, paros, ciklinis, žmogaus gyvenimo reiškinių gyvavimo? Kokios laiko plotmės pinasi tekste? Ką tai sako apie veikėją / lyrinį subjektą? Kokia erdvė – uždara, atvira, apibrėžta ar neapibrėžta? Kokį simbolinį krūvį įgyja laikas ir erdvė? Kas yra atlikėjai (ir daiktai, ir reiškiniai, ir asmenys)? Kokie jų santykiai (priešiški, grindžiami pagalba, nulemiantys visą situaciją ar pan.)? Kas yra lėmėjas (Dievas, likimas, istorija, žmogaus aistros)?
- **Aiškinimo ratas:** Apie ką kalbama pradedant skaityti, skaitant, perskaičius? Ką reiškia teksto detalės? Kokia prasmė atsiskleidžia, apibendrinant detales ir siejant jas su visuma? Kokia teksto komunikacinė situacija? Kas ir koks yra adresantas – pasakotojas / lyrinis subjektas? Kas ir koks yra adresatas? Kokie adresanto ir adresato santykiai? Ko jie siekia? Kokia veiksmo erdvė, kaip ji kinta? Koks veiksmo laikas, kaip jis kinta? Kas yra vaizduojamo pasaulio veiksmo / vyksmo lėmėjas? Kokios temos, motyvai atsiskleidžia tekste? Ką tekstui suteikia kalbinė raiška?
- **Kultūriniai pavyzdžiai:** Ar yra kitų panašias situacijas, problemas vaizduojančių kultūrinių pavyzdžių (spektaklių, dailės, kino, literatūros, istorijos ir kt.)? Kaip jie susiję su interpretuojamu tekstu? Kokie kultūriniai pavyzdžiai atveria ir išplečia interpretuojamo teksto prasmes?

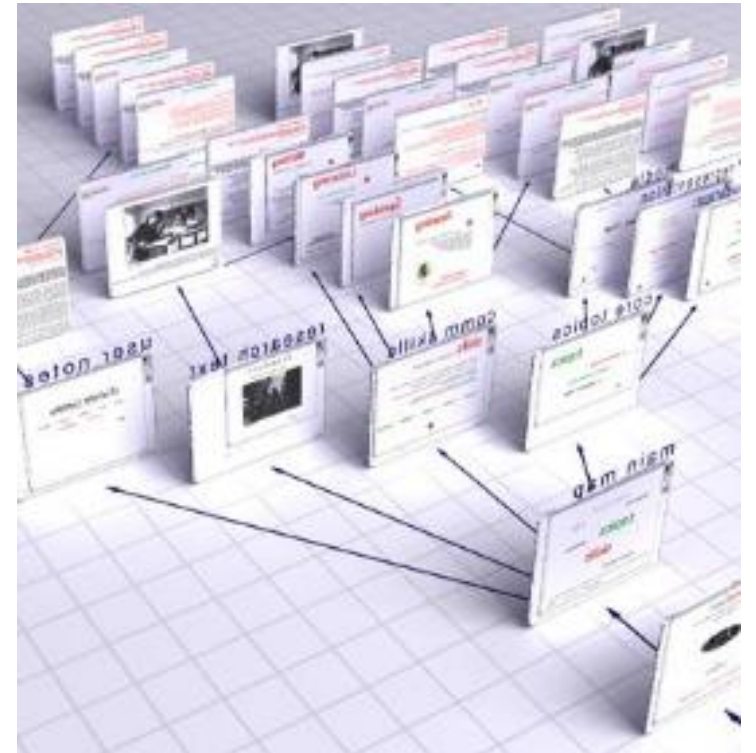
Veiksmų planas

1. Atidžiai skaitau ir suvokiu pateiktą tekstą.
2. Nustatau teksto temą, problemą, idėjas.
3. Apmąstau kontekstus (istorinį, biografinį, kultūrinį, literatūrinį ar kt.)
4. Analizuoju pateikto teksto turinį ir struktūrą.
5. Stebiu vaizduojamo pasaulio modelį.
6. Atskirus teksto elementus sieju su visuma.
7. Atskleidžiu teksto prasmę.
8. Įžanginėje pastraipoje pateikiu kultūrinį nagrinėjamo teksto kontekstą, įvardiju pagrindinę mintį, dėstomosiose pastraipose analizuoju teksto dėmenis, apibendrinamojoje pastraipoje įvardiju idėją, apibrėžiu teksto prasmes.
9. Atidžiai skaitau juodraštį, tikrinu, redaguoju rašinį – tobulinu turinį, struktūrą ir raišką.
10. Rašau galutinį variantą.

VBE rašymo užduočių vertinimo instrukcijos paaiškinimas

- Lietuvių kalbos ir literatūros VBE rašymo užduoties turinio vertinimo instrukcija iš dalies paremta SOLO (*Structure of the Observed Learning Outcome*; Stebimo mokymosi rezultato struktūra) taksonomija. SOLO taksonomijoje išskiriami keli kognityvinių procesų lygiai:
- **ikistruktūrinis** (neatsakyta į temą),
- **vienastruktūris** (išskirtas vienas aspektas),
- **daugiastruktūris** (išskirta du ar daugiau aspektų – be sąryšingumo),
- **sąryšinis** (keletas aspektų susiejami į visumą),
- **išplėstinis abstraktusis** (sąryšinga visuma generuojama į aukštesnį abstrakcijos lygį).

Kokie turi būti rašiniai?

Probleminio klausimo svarstymas

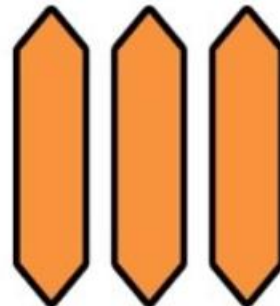
Grožinio teksto interpretavimas

Ikistruktūrinis rašinys,
kai rašoma ne ta tema

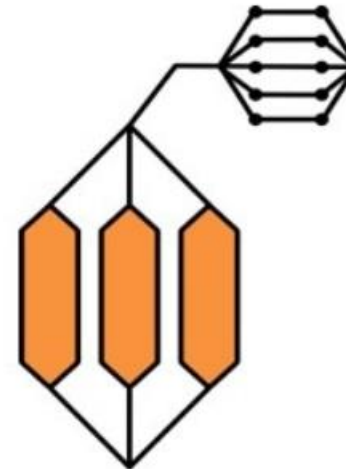
Vienastruktūris rašinys,
kai nagrinėjamas vienas
aspektas

**Daugiastruktūris
rašinys,**
kai išskirti du ar
daugiau aspektų

Sąryšingas rašinys,
kai išskiriami skirtingi aspektai,
jžvelgiamos jų sąsajos, aptariami
prieštaravimai

- Daugiastruktūris, sąryšingas, išplėtotas rašinys,
kai aptariami skirtingi temos aspektai vertinami
išsamiau, remiantis platesniu kontekstu,
polemizuojama

Apie stoką

- *Perlas neužaugtų, jeigu į moliuską nepatektų dulkelė, kuri tą moliuską sudirgina, ir jis, stengdamasis ją neutralizuoti, išskiria skystį, kuris stingdamas susiformuoja į perlą. Tam tikras normalios būklės sutrikdymas, tam tikra netobulumo apraiška vėliau gali sukurti grožio ir tobulumo pavidalą, gerokai pranokstantį bet kokį pradinio, įprastinio – nestokojančio – normalumo įsivaizdavimą ir lūkestį.*

Naglis Kardelis. [Stokos pilnatvė ir pilnatvės stoka: apie kūrybinę požiūrį į dabarties iššūkius, 2024](#)

